

**ELS DOS AJUNTAMENTS DEL “III AÑO TRIUNFAL”
“AÑO DE LA VICTORIA”
L'OBLIT, LA MORT I LA PERSECUCIÓ
ALS REPUBLICANS ALTAFULLENCs**

Francesc Blanch Cañellas

Al J.M.Gené i Torrell

Alcalde la Memòria Històrica Reconciliada

Tot un canvi de règim, de llengua oficial, de protagonistes, d'una crueltat mai no viscudes vet ací que, en la memòria oficial dels llibres d'actes municipals, resten reflectits en un simple canvi de pàgines veïnes.

L'Ajuntament republicà de guerra, al revers de la n° 32; signada per l'alcalde Josep Maimó Bosch (pescador), el secretari Lluís Amill i els regidors Enric Vallvé (sabater), Marcelino Suñé (tamaritenc de l'hort de Sant Isidre), els pagesos Ramon Boronat (president de la Violeta) i Josep Farré (de la Unió de Rabassaires). Fou *“A la vila d'Altafulla a primer de Gener del mil nou cents trenta nou. Essent les dotze hores...”*.

A la pàgina contigua, numerada com la n° 34, tot ha estat tràgicament capgirat: *“En la villa de Altafulla a veintitrés de enero de mil novecientos treinta y nueve. Siendo las once horas...”*

Fins i tot dins el mateix exemplar, amb les tapes i portada impreses íntegrament en català -*“Llibre d'actes de les sessions celebrades per”*- i anotant en manuscrit *“L'Ajuntament. Comença el 6-12-1936 a 5 de Marzo de 1940”*. La cal·ligrafia en català correspon, és clar, al secretari Amill.

El llibre de registre de sortida de documents també havia estat comprat a *Modelació Impresa Solé* del c/ Julià Nogués, 21 de Tarragona. Una gruixuda ratlla a plumilla separa ambdós Ajuntaments: el 12 de gener, els republicans havien

demanat guies de moldre blat a Abasts; “a 23 de enero de 1939” comunicaven al Excmo. Sr.Gobernador de Tarragona la “toma de posesión del Ayuntamiento”.

1. “El Sr. Delegado Militar da posesión de los cargos a los Sres. Gestores”

“Los señores Gestores que componen el Consistorio” han estat nomenats al tercer dia després de l’entrada dels “nacionals”, el 20 de gener de 1939 pel “Sr. Comandante de las fuerzas de vanguardia”. Els ha convocat / requerit, com a delegat militar, “Ricardo Ruiz de Pellón de la Torriente del Cuerpo Jurídico Militar en nombre del Excmo. Sr. General Jefe del Cuerpo de Ejército Marroquí”.

Els altafullencs d’aquell Ajuntament Gestor foren Martín Inglés Ramón, per tercera vegada alcalde d’Altafulla; Arturo Boronat Capdevila i Manuel Farreras Esteve com primer i segon tinentes d’alcalde. José Cusiné Fortuny actuarà de secretari.

Com ja podem saber Martí Inglés, de 58 anys, tornava per tercer cop a l’alcaldia d’Altafulla. Succéi el meu avi Cisco Blanch Vergés durant la Dictadura de Primo de Rivera i fou l’alcalde electe del primer ajuntament del període republicà; alcalde, doncs, en tercer manament i règim, visquent sempre a la Barceloneta n°5, patriarca d’una família extensa de tres generacions sempre només amb un fill.

Artur Boronat Capdevila, de 52 anys, també sempre visquent a Martí d'Ardenya n°26, pare de 4 fills i que hostatjava l'aleshores metge altafullenc –detingut el Dr. Rodríguez– Leopoldo Goitizolo Taltabill un barceloní de 49 anys acabat d'arribar. Recordem que havia estat regidor amb Martí Anglès com a alcalde electe el 12 d'abril de 1931 i entre mig febrer - mig maig de 1935 alcalde-gestor únic nomenat per la Comandància Militar de Tarragona.

Manuel Farreres Esteve, també regidor del primer ajuntament de la república, de 44 anys, sempre visquent a la Placeta (encara no Pl. Calvo Sotelo) casat amb una filla, representava dels tres el pagès / “labrador” amb més cotització dins aquell padró de l'impost de cèdules personals de 1937: ell era de tarifa 2 classe 13 i els dos companys gestors de 3/13.

¿Podem contrastar, doncs, que així com els republicans a l'Ajuntament eren homes amb un ofici o d'esperit reivindicatiu, els tres gestors eren dels qui dia passa any empeny?

El secretari havia vingut durant la guerra des de la Barcelona on havien nascut les seves tres filles, per bé que ja tenia el pare i tres germans (Salvador, Joan i Pilar) plenament arrelats al poble. Vivien precisament al c/ Sant Antonio Abad, 1b (fins 1939, sempre de l'Hostal...) a un pis de la mateixa casa que Antoni Sabaté Geli, futur alcalde del 21 de març de 1944 fins al 15 d'octubre de 1951 –quan el governador civil li accepta la dimissió... Recordarem que Josep Cusiné Fortuny havia estat denunciat, el setembre de 1937 pel regidor d'ERC Pijuan, acusat de seguiment de la “facciosa” radio Sevilla.

Aclaria aquella primera acta les característiques i directrius dels tres gestors: *“Todos con carácter provisional, hasta que por las Autoridades superiores dispongan en definitiva, obligándose a desempeñar fielmente con celo y austeridad así como con la máxima diligencia dichos cargos, exortándoles a cumplir sus deberes con amor y atracción, pero con todo el rigor de la ley, cuando las órdenes hayan sido meditadas”.*

Tancava el text la datació del nou règim: *“III año triunfal”.*

L'endemà, a les dotze, celebravem la primera sessió ordinària. Al primer punt llegeixen la correspondència oficial rebuda, *“recordando se de cumplimiento a todas las disposiciones que se ordenan a esta Gestora”.* Jerarquia vertical descendent implacable.

Els primers problemes que han de solucionar ja comencen per haver-ne de redreçar l'espai de l'alcalde i secretari: *“En virtud del derrumbamiento de parte del despacho esparcido por el suelo todo el material, muebles y papeles junto con las piedras y material de las paredes, se acuerda se haga limpiar y hacer un inventario tan bien como sea posible”.* Evidentment, *“comunicando su resultado a la Superioridad”.* ¿Els efectes a la seu municipal d'aquell bombardeig del vespre del 29 de setembre que afectà tres edificis?

El primer tinent d'alcalde assumeix interinament la carteria, ja que *“En virtud del cambio de régimen y liberación de nuestra villa por el Glorioso Ejér-*

cito Nacional, ha sido abandonado el servicio de Correos de esta villa por el que la desempeñaba”.

Aquell mateix 23 de gener havien adreçat al Excmo. Sr. Gobernador la comunicació de la presa de posició. El dia 30 van demanar a la Comandància Militar “*se recoja el material abandonado por los rojos*” i van comunicar al Sr. García Mariño la seva presentació a l’Auditoria de Guerra de Tarragona. Florencio Gcía. Mariño era un militar nascut a Barcelona, que al cens de 1940 consta amb 58 anys, 5 d’ells amb residència a Altafulla a Botigues de Mar.

2. L'allau d'informes d'altafullencs reclamats als gestors pels seus caps militars

Heus-ne ací la llista, indicant-ne la ubicació de les casernes, per ordre d’aparició als documents lliurats per aquells tres gestors, durant el mes de febrer de 1939: Lluís Marquès Inglès (Logroño) – a finals de juny a Palencia-, Antoni Espina Figueras (Camposaucos), sergent Joan Rovira (Batallón Arapiles), Mariano Sordé Gual (Lleó), Antoni Ballesté Figueras (Vitòria), a Santander, Francesc Ramon Bové i Josep Farreras Figueras –ampliats el 20 de març– i Josep Sanromà Argilagué –a mitjans de juny a “*estafeta 50*”–, J.M Ramon Bové (Valladolid), Josep Aragonès Marquès (Deusto).

Per tal de mantenir-li l’estanc informaren de Josep Pijuan Salvat a la “*C^a Arr.^a de Tabacos*”. Mesos més tard, el setembre, esdevindria el nou alcalde d’Altafulla, nomenat pel governador civil...

L’informe general “*contestando relación de hechos y personas durante la guerra*” havia estat tramès el 2 de febrer i com a 6è document lliurat. El van adreçar a Tarragona, a aquestes omnipotents sigles: “*D.Ĵ.D.R.E.M.*”. Quina la fóra fer-se’l a mans, oi?

Al Governador van fer-li saber, l’11 de febrer, aquells “*deterioros de la Casa Consistorial*”, l’existència en Caja “*y robo máquina (d’escriure)*”. D’acord amb el darrer contingut de les actes dels regidors republicans recordem que havien deixat en pulcre herència 1.361,88 ptes.

3. El metge Rodríguez al jutjat militar del Vendrell

El primer reflex de les represàlies a Altafulla dels primers dies d’aquell 1939 d’irrupció franquista té com a protagonista el Dr. Rodríguez . El 15 de febrer s’adrecen al jutge militar del Vendrell “*manifestándoles que el médico se encuentra detenido y se avisa al Alcalde de Tamarit por el Secretario que los cita*”; l’endemà els tres gestors escriuen al Dr. Rodríguez Ros, amb residència a Tarragona, “*para que comparezca al Juzgado Militar de Vendrell*”. Hem d’esperar a principis de 1941 per a considerar-lo rehabilitat, quan aquell ajuntament demana la seva alta a l’administrador de rendes públiques; en el mateix lliurament de traspàs de patent del forner Mariano Sordé.

Mentre resta detingut, a principis d'octubre del mateix 1939, els segons gestors s'adrecen al governador civil "preguntando si hay responsabilidad para solicitar sea liberado el Sr. Médico". Ja assabentats, el 21 d'octubre, el segon alcalde (J. Pijuan Salvat) s'adreça al "Pte. Tribunal Penas" de Madrid "pidiendo libertad Dr. Rodríguez".

Com podem manllevar de l'antecedent Estudis Altafullencs n°20, de 1996 (E.A./20), pàg. 144, restà empresonat des del 27 de gener de 1939 al 29 de setembre de 1940; vet ací durant vint llarguíssim mesos.

Dues anotacions més ens desvelen l'atmosfera repressora de la immediata postguerra: el 21 de febrer, al mes del nou règim, remetent al jutge d'instrucció el Vendrell, "*ocho vecinos para formar la Justicia Municipal*". L'endemà fan saber "*haber sellado varios edificios*"; municipalització franquista que potser justifica que per legalitzar-la a final de juny lliuessin al Registre de la Propietat del Vendrell la "*fecha entrada Glorioso Ejército Español*" – amb el suport dels regulars marroquins, els feixistes italians i els nazis alemanys, oi?.¹

4. L'emprèstit a la vila, les escoles als "*edificios incautados por el Ayuntamiento*"

El ple de febrer s'escaigué el dia 20, a l'hora habitual de les onze del matí. Acorden la reconstrucció de l'administració municipal: "*reunirse el Ayuntamiento los segundos y cuartos sábados de cada mes*", sempre a les vuit del vespre; "*se faculta al Sr. Secretario para proveerse de impresos y utensilios urgentes del servicio municipal*" i sobretot "*Con el fin de reunir fondos para cubrir las necesidades del municipio se acuerda ir la Corporación en pleno a Tarragona para ver si se realiza un empréstito con el Banco de Crédito Local, y en caso contrario en esta villa*". El fet documentat és que un any mes tard, al ple de 5 de febrer de 1940, acorden els llavors cinc membres de tornar les 500 ptes. "*a cada uno de los prestamistas sin interés que efectuaron con el Ayuntamiento los Sres. D. Antonio Salvatella, D. Pedro Ramon Plana, D. Juan Salvat Boronat y D. Magín Balsells Rovira*". L'indiscutible gran industrial A. Salvatella Ramon; el Pere de la Fassina candidat a l'alcaldia

1. Manllevem l'anàlisi del poeta, assagista, dramaturg, catedràtic d'institut, fundador amb Ortega, Marañón i Pérez de Ayala de l'Agrupación al Servicio de la República, l'intel·lectual de la generació del 98, Antonio Machado: "*Los militares rebeldes volvieron contra el pueblo todas las armas que el pueblo había puesto en su manos para defender a la nación, y como no tenía brazos voluntarios para empuñarlas, los compraron al hambre africana, pagaron con oro, que tampoco era suyo, todo un ejército de mercenarios, y como esto no era todavía bastante para triunfar de un pueblo casi inerme, pero heroico y abnegado, abrieron nuestros puertos y nuestras fronteras a los anhelos imperialistas de dos grandes potencias europeas. ¿A qué seguir?... Vendieron a España*". El text glossa el VI aniversari de la proclamació de la República; inèdit, escrit a València, fins a ser reproduït a la biografia d'Ian Gibson *Ligero de equipaje* (Aguilar, 2006). Recordem que durant l'estada a Barcelona del Poeta Compromès amb la República en tingué cura, com a delegat a Barcelona de l'Exèrcit de l'Ebre del general Rojo, l'altafullenc Jaume Rimbau Pijuan.

per A.C.R. a les municipals de gener de 1934 i primer alcalde-gestor durant la suspensió militar de l'Ajuntament en aquelles elegit; el gendre de Ca Por-gueres, casat amb l'Úrsula filla de Baldomero Boronat Rovira; el boter que aportarà fill al segon ajuntament de 1939.

El 25 de febrer demanen autorització a la Delegació d'Hisenda "*para prorrogat presupuestos 1938*" –és a dir l'elaborat per l'Ajuntament de Partits Polítics i Sectors Sindicals; que d'acord amb les dades del seu darrer ple suposem pujava 19.482,31 ptes.

I signes dels temps: "*Se acuerda comunicar al Excmo. Sr. Gobernador Civil si se pueden instalar Escuelas y otras dependencias municipales en los edificios incautados por el Ayuntamiento*". També "*se faculta al Alguacil con plenos poderes de Autoridad para imponer sanciones a los contraventores del Bando publicado respecto a la moralidad pública*". Dos dies abans del Ple havien avisat Josepa Marquès, la mare o la germana de l'Alcalde Federal Electe, per tal que arregle el camino "dels Credos" –notem la catalanada a la contracció.

Els immobles incautats pertanyien als particulars i organitzacions que van governar l'Altafulla de la guerra sense cap mort: van instal·lar la seu de Falange a Ca Pep del carrer del Migdia, de l'exregidor federal Josep Salvat Pijuan –de qui el 16 de març van trametre informes al jutjat militat nº4 del Vendrell. El local de la Violeta tradicional dels federals (d'ERC, només durant la guerra) hostatjà les escoles i el nou sindicat agrari. Des d'aleshores que esdevingué local municipal.

5. "relación personas desafectos al G.M.N." i "personas contrarios al G.M.N."

El 2 març de 1939 el tres gestors s'adrecen a la comandància de la guàrdia civil de la Torre "*remitiendo relación personas desafectos al G.M.N.*"; i també a aquella *DJDREM* però ja a més alt nivell –barceloní–, les pitjors possibles– "*personas contrarias al G.M.N.*". Ni cal dir que el referent ideològic / polític únic i total de valoració d'aquells ciutadans republicans tan degradats a súbdits judicables, simplificat amb les sigles de tres majúscules, no era d'altre que el Glorioso Movimiento Nacional. La llista cap a la Torre fou arrodonida al cap de quatre dies.

Al primer Ple de març, del dia 11, "*el Sr. Alcalde da cuenta de los informes que se han practicado por varios soldados prisioneros residentes en esta villa*". Lliguem caps, oi? L'engranatge de la implacable màquina depuradora.

Acompanyen aquests informes generals, cap a la de Barcelona, del principi del tercer mes del nou règim, dos casos singulars de republicans del poble: la parella "Providencia Coll y Sr.Farré" (ella, nascuda a Benicarló i arribada a Altafulla feia 4 anys; ell, Pere Farré Ramon, vicepresident dels federals) i "la família del Sr. Plaja" (un palamosenc arribat feia pocs anys, per a muntar la fàbrica d'espardenyes), el 2 d'agost, nous informes de Josep Plaja Català arriben al govern civil.

Adreçat a la de Valladolid, el de Dolors Lombart, el dia 7. A la de Tarragona, el 10, els de Jaume Marquès i a la de Granada, els d'Amadeu Mateu. A l'alcalde de Tamarit remetent informes d'Enric Pedrola Brull. A l'alcalde del Pont d'Armentera comuniquen que no es troba a Altafulla Àngela Ballesté Ballesté.

Els altafullencs mobilitzats militarment que van ser motiu d'informes municipals aquell març es deien (i havier de restar a): el mestre José Roca García (Logroño) –ampliat el 6 d'abril; el 6 de juliol ja és per a la inspecció d'ensenyança, amb informe del “*padre de familia*”–, Antoni Torres Maríné (Vitoria), Eugeni Pijuan Suñé (Deusto) –a finals de maig a Miranda de Ebro– Andreu Ballesté Ramon (Vitòria).

Els tres gestors s'adrecen al coronel d'Infanteria de Burgos, a Astorga, “*pidiendo permiso para visitar a su padre, a Isidro Virgili Milà*”. En dues ocasions: el 8 i el 27 de març.

Dues altres noves agradables podem descobrir al registre de documents sortits dins el primer trimestre d'aquell 1939. Al cap d'evacuació de Barcelona fan saber que “*a llegado a esta Elena Martí Altet*”. Al president del penal de Valladolid trameten “*acuse de recibo de la libertad de Antonio Magriñá Salvat*”, fuster de 33 anys del c/ Alt / José Antonio 2, que suposem restaria alliberat del camp de concentració.

6. Redreçar la vida econòmica i equipaments, netejant Altafulla d'armament.

El gruix d'aquell març el concentren les trameses als organismes d'intervenció econòmica de Tarragona. Així, el mateix dia 6, a la “*Delegación de Abastos*” demanen “*simiente de patatas*” i al “*Jefe ComCon Trigo*” remetent el blat existent; el 14, al cap d'acció sindical la “*relación existencia frutos de la tierra*”. El 20, demanen “*abonos, azufre y sulfato*” al delegat del sindicat agrícola de Tarragona. El 16, havien informat a l'administració de rendes públiques que a Altafulla “*no existen autos ni camiones*”.

A la Delegació d'Hisenda de Tarragona trametren els cens de la matrícula industrial, amb la llista cobratòria i les baixes.

Per a reparar l'Església, les Escoles i l'Ajuntament, el 18 de març demanen al cap de ciutats devastades “*permiso para confeccionar reparto especial*”. L'autorització definitiva la sol·liciten al “*Sño Prov. FET y de las Jons*”. Ja ens podem imaginar quines foren les víctimes d'aquest repartiment. L'anotació que segueix ens dona la pista perfecta: amb data incrustada de 18 de febrer, aquell ja ressenyat requeriment a la mare de l'exiliat Lluís Punsoda Marquès. Continuarà la persecució...

A finals de març han lliurat el material de guerra i armament a la guàrdia civil de la Torre. Resten a Altafulla “*2 mulos y 2 vacas*”. El 22 d'abril demanen al governador militar de Tarragona “*deje sin afecto la orden de remitir a su disposición*”

los mulos y vacas.” El cap de Falange (Sr. Vidal), a finals de juny ha anat fins a Tarragona per a aquesta demanda, tal com consta informe tramès a la comandància militar del Vendrell per l’Ajuntament altafullenc el 30 de maig.

7. Totes les autoritats als oficis de Setmana Santa

Els dos plens de març reflecteixen les dues línies bàsiques d’acció política dels tres gestors del nou règim: aquella confecció d’informes dels desafectes i dels contraris al Movimiento practicats pels soldats presoners i la reparació de danys al monopoli de l’Església com a institució i espai de relligament col·lectiu.

Al ple primer del mes *“El Sr. Secretario da cuenta de las visitas a Tarragona, referentes a los trabajos para confeccionar un reparto municipal para reparaciones de la Iglesia”*. Al segon, de 25 de març, l’únic acord fou *“que por Semana Santa la Comisión Gestora asista a las funciones religiosas que se celebran en la Iglesia parroquial, y que se invite al Jefe Local de FTE y de las JONS (J. Vidal Argilagué) de esta vila que acompañe a la Autoridad municipal. Igualmente que sea trasladado el ruego al Sr. Juez Municipal.”*

Ja pels volts de Sant Jordi, el cap d’inspecció de primera ensenyança és assabentat de la *“fiesta reposición crucifijo y apertura Escuela Nacional”*. L’ordre de l’enumeració del tot reveladora.

Val a dir que l’església parroquial de Sant Martí fou ocupada i devastada per un escamot d’incontrolats provinents de Tarragona. Com ens recorda el text –en bilingüe, de memòria històrica “va de retro”– sota la reproducció del retaule anorreat, al costat de la conca de marbre d’aigua beneïda de la banda masculina, el massa grandíós i altiu temple catòlic fou cremat el 26 de juliol de 1936; afectant irreparablement els retaules de Sant Martí –de l’altar Major–, el de les Ànimes i el del Carme.

El 17 de juny trameten instància al Govern Civil demanant *“presupuesto y reparto para la Iglesia”*.

8. Año de la Victoria: acord per al recaptador

A partir d’abril, la datació substitueix l’apologia del *“III Año Triunfal”* per la del *“Año de la Victoria”*. Vet ací que la primera sessió del nou qualificatiu no la poden celebrar, *“por falta de número de señores Gestores”*. 15 d’abril de 1939.

En la del 29, prenen el primer acord autònom de certa transcendència: *“y después de una breve discusión se acuerda –remarcant amb més gruix i caixa caligràfica– designar a Don Juan Armengol Vallverdú, de Tarragona para que se encargue del cobro de dichos repartos; empezando por el del año 1938 que aun está pendiente de cobro y por estar en trámites de aprobación el de 1939. Facultándole además para proceder con la ley a los que puedan declararse morosos contra este Ayuntamiento.”*

“Como el mentado señor ha manifestado ser también el recaudador de las Cédulas personales, se ordena al infraescrito Secretario le comunique e indique el día que efectuará dichos cobros para avisar a los contribuyentes. Dichos acuerdos han sido tomados por unanimidad.” El 1r. de maig li ho comunicaven oficialment.

9. “los cuatro detenidos de Tamarit”

L'abril, primer mes del *Año de la Victoria* continuen els informes dels soldats altafullencs: Julià Rubinat Zubillaga (Deusto), Gabriel Fons Pelfort (Santoña), Josep Virgili Milà (Vitòria). Per al llavors recluta Lluís Maymó Elies, donada la seva pertinença a una destacada família republicana (pare regidor i oncle alcalde) trameten els tres gestors a la caixa d'allistament de Tarragona la “*filiación y presentación*”. De Ricard Llima Olivé demanen ells informes a Burgos.

Novament a aquella DJDREM de Barcelona lliuren la fitxa del Dr. Mateu.

Al jutge especial de Bilbao trameten informes d'Enric Barrio Margalef de l'Ametlla de Mar.

Al de *CC de PyP* de Tarragona fan saber que s'hi pot presentar Joan Pijuan Bargalló “*por haber sido detenido por la Guardia Civil*”; era un jove mestre de 20 anys, el fill gran del futur alcalde però, singularment, un dels primers joves falangistes a la Normal de Tarragona. Tot i així restà un mes a la presó al Vendrell: perquè havia hagut de col·laborar, de tot obligat, en la crema d'imatges i exvots a la plaça de l'ermita de Sant Antoni de Pàdua; com a sanció –per pertinença facciosa; però, de fet, per a protegir-lo d'escamots violents forasters– empescada pel regidor republicà Josep Pijuan Milà, l'estiu del 1936. Tres anys després és objecte d'informe municipal (més que favorable, oi?) a *Educación Nacional de Tarragona de la FET y de las JONS*. La seva sòlida / sincera posició política dins del nou règim, on mai no acceptà cap càrrec, li permeté de signar tots els avals necessaris per a alliberar, dels camps de concentració, els convilatans altafullencs que havien anat al front mobilitzats pel legítim règim republicà.²

Però els principals detinguts del primer mes del *Año de la Victoria* foren quatre veïns de Ferran / Tamarit: Isidre Prat, Tomàs Negrié, Joaquim Virgili i Antoni Pons. Devia succeir a Altafulla ja que els tres gestors demanen informes “*de los cuatro detenidos de Tamarit*” al propi Ajuntament veí i després els trameten al jutge especial del Vendrell.

Al jutge especial n°4 del Vendrell, el 5 de maig van trametre “*informes de los detenidos de esta villa*” i a la guàrdia civil de la Torre els de Jaume Solé

2. Agraïm la informació aclaridora, en conversa telefònica d'espai vilafranquí, rebuda del seu germà petit Jordi Pijuan Bargalló.

Homs – pagès de 28 anys visquent a la plaça de l'Església 3. El 16, el jutge especial de guerra de Tarragona rep informes municipals de Joan Sendra Miquel, pagès de 22 anys a la Barceloneta 16.

A la inspecció d'ensenyament el 29 de maig lliuren els informes de “*alcaldía, cura y padres de familia de los Maestros*”; a l'administració, havien tramés el 6 de maig els informes d'Artur Boronat (com a carter) i de Josep Roig Segarra (com a pensionista de la secretaria municipal).

Al Govern Civil de Bilbao contesten “*ignorando paradero refugiada de Luisa Montero Orrantia*”. Fou un 22 de maig, molt atapeït de correspondència ja que fan arribar al Vendrell, Bellvei, Tamarit, la Pobla, la Riera, la Torre i la Nou la comunicació del cobrament d'utilitats de 1938. Tornaran a insistir-hi el 26 de juny.

10. Notificacions exhaustives al Excmo. Sr. Gobernador

La meticulositat controladora d'aquell nou règim absolutament vertical resta demostrada pels continguts de les contestes a la màxima autoritat provincial: sobre la relació nominal personal funcionarios de l'Ajuntament; fent saber que no s'hi publica cap periòdic, ni existeixen mutilats de guerra ni institucions benèfiques; en la relació dels edificis deteriorats pels bombardejos. També li fan avinent que resta vacant la secretaria municipal “*y que interinamente la desempeña persona afecta completamente al G.M.N.*” (José Cusiné Fortuny). L'oïdor de Radio Sevilla durant l'estiu de 1937.

Documentació sortida entre el 21 d'abril i el 15 de maig.

11. “*el día 18 de mayo, fiesta de la Victoria*” / “*las fiestas del día 17*” (de gener)

Per això cinc dies abans, a la primera sessió de maig, un únic apuntament d'interès redacta el secretari José Cusiné: “*Seguidamente el Sr. Alcalde manifiesta se asista en Corporación a la Manifestación popular y se ordene al vecindario ponga banderas y colgaduras a los balcones y ventanas*”.

Però específicament per a Altafulla celebraran “*las fiestas del día 17*” (de gener) un seguit d'anys. La primera constància n'és la municipal petició de permís al governador el 4 de gener de 1940 i la invitació al “*Puesto de Carabineros*” adreçada al caporal datada el 14.

Tenim reproducció, mercès al contrastat afany recopilatori de Vador Gatell + Joan Carnicer del cartell de la de 1945: *VI Aniversario de la Liberación (Fiestas Religiosas-Patrióticas)*. El programa començava a les 10 del matí: “*en la calle de San Antonio se recibirá a las Jeraarquías Provinciales*”. A 2/4 d'onze, el “*Solemne Oficio y Te Deum en acción de gracias*”. Acabat, en comitiva, tornaven al que fins l'Entrada del Cuerpo de Ejército Marroquí el 17 de gener de 1939 havíem registrat com a carrer de l'Hostal, per tal de donar caliu “patriótico-religioso” al “*Desfile en la calle San Antonio por los camaradas del Frente de Ju-*

ventudes". El Jefe Local del Movimiento i alcalde d'aquell 1939 + VI es deia Antonio Sabaté Geli –veí del carrer..., de sanguinis 28 anys– i el cap de propaganda Ignasi Marquès Pijuan –del carrer del Cup / Lagar, dels fundadors d'A.C.– d'atemparats 35 anys; qui del 3 de febrer de 1952 fins al 5 de juny de 1962 flexibilitzaria la vida municipal dins del Nou Règim.

12. Ple monogràfic d'hisenda

Al maig les sessions dels tres gestors comencen a les nou del vespre. A la més substancial, la del dia 20, encaren els deutes acumulats des del seu nomenament el 20 de gener. Deuen als empleats fins a 1.575' - ptes, i a l'Ajuntament del Vendrell 120,46 –com a "*importe de la anualidad corriente de gastos carcelarios*" de la repressió als republicans.

Acorden reaccionar tot posant a cobrament, abans d'acabar la mesada de maig, el repartiment d'utilitats: prorrogant-lo i així esperant assolir la quantitat de 15.038,09 ptes. Efectivament: el 9 de juny ja han girat el pagament vers el Vendrell.

Ordenen al secretari que tramiti el pressupost de 1939 "*acordándose prorrogar el Presupuesto ordinario de 1936 y que tan pronto como el Secreario lo tenga copiado y arreglado se publique la prórroga al B.O. de la provincia y se exponga al público todo el tiempo legal*"; acompanyat de les dades del "*reparto municipal de utilidades*" serà tramès al Sr. Artal, Agente en Tarragona "*para que dé la tramitación que sea necesaria*". El 17 de juny trameten l'anunci d'edicte del pressupost prorrogat al govern civil, a la delegació d'Hisenda i a rendes públiques de Tarragona.

13. Més informació cap els òrgans d'intervenció econòmica

A començaments de mes, les dades econòmiques i socials lliurades són les de les obres municipals de 1933 al 38 (al cap d'estadística), les de xifres de terres conreades (al president de la junta agronòmica), les de producció i consum mitjans anual (a la junta provincial), els fulls dels telers al c/ Nou 21 de Maria Roig Marimon, la filla del secretari jubilat (al cap d'indústria). A mitjans del mes, les fitxes d'animals requisats –dels republicans exiliats, oi?– (al Foment Pequari) i les declaracions jurades "*de los animales Sres. Vidal y Vallvé*" (al govern militar)–; a la delegació de treball comuniquen que no s'està construint cap casa. A finals de mes, donen al govern civil "*la relación de consumo medio anual de artículos primera necesidad*" i finalment a la inspecció d'ensenyança l'estadística del material de les escoles.

Ja el 6 juliol assabenten el governador civil de la sala de ball (del Cafè de Baix del futur nou alcalde), de les fitxes dels animals dels "*Sr. Blanch Vergés y Maymó*" (vet ací el primer alcalde la Dictadura de Primo i el regidor federal de dues legislatures republicanes) i que "*no existen ni entidades ni obreros extranjeros*". El cens pequari ha estat lliurat a l'inspector provincial veterinari

dos dies abans. El dia 9, resumeixen l'existència de fruits per a "Abastos", i fan saber a la Junta Hispano Panadera la relació de forns de maig-juny.

El 18 de juliol notifiquen al cap d'arxius i biblioteques de Madrid "que no existen ruínas romanas". El 14 de març sí que havien fet a mans del D^oNal R.de documentos les "copias inventarios del Castillo de Montserrat".

Dins de la tasca de redreçament de les activitats econòmiques de la Vila, el 14 de juny fan arribar al governador civil la sol·licitud a Obras Públiques per al reg des de la Mineta.

13. 11 de juny de 1939: la sessió social dels tres gestors: a 7 ptes. el jornal dels "obrerros del campo"

L'intervencionisme sense intersticis a la vida econòmica al menys tenia cura "paternalista" –sense cap poder de negociació entre les parts– de les condicions de treball; sobretot, quan podia ficar-hi cullerada la "revolución nacional sindicalista" tan cara a la retòrica del Partit Únic / Fet i de las Jons.

N'és testimoni d'aquest nou eix d'actuació el Ple que actua preventivament de cara a les imminents collites d'estiu. Llegim-ho en aquest llarguíssim període sintàctic de tantes espirals barroques de subordinacions causals, de passives, i passives reflexes, de perífrasis i subjuntius verbals tan exhibides a la prosa burocràtica de la Victoria –que en poesia només acceptada "garcilacianos sonetos":

"El Sr. Alcalde manifiesta que será necesario armonizar los jornales de los obreros de este término municipal, ya que debido a los trabajos de recolección de frutos que se avecina como todas las temporadas extarordinarias, tanto de elementos masculinos como femeninos, sería conveniente establecer un término medio de jornal, pues debido a la falta de obreros en verano, se hace necesario establecer un acuerdo en que quedase formado un padron de sueldos y una vigilancia para que no se explote a los menores de edad en los trabajos agrícolas ni en la fábrica de Alpargatas de D. Antonio Salvatella"

Finalment els acords –sí; de sobirania dels propis quatre gestors:

"dar cuenta a los patrones que el jornal medio que han de pagar a los obreros del campo ha de ser de siete pesetas.

Por lo que afecta a la mentada fábrica no hay necesidad de comunicarles el acuerdo, ya que cumple estrictamente la ley del trabajo".

Reblaven el desplegament intervencionista econòmic aquestes tres dades complementàries: el 6 de juliol la Junta Local de Colocación familiar consta com a constituïda vers el Govern Civil. El 29, els tres gestors ordenen a la Falange altafullenca "la incautación de frutos de los que no han cumplido las órdenes de declaración de frutos". A principis de juny, els havien tramès el nom de les "cuatro Srtas. Auxiliares para el servicio del día del Plato Único y día sin postre"; mesura tan obligatòria de beneficència social que fins i tot el 17 d'agost trameten al govern civil els noms dels morosos en el seu compliment. En sabem tres per la notificació del primer de desembre: "los Sres.F. Llorens, Llagostera

i Ballesté”; el segon paga l’endemà. Oi que els altres són pares dels dos joves altafullencs morts al front?

14. Informes als regiments de ferrocarrils de Barcelona

Van tenir com a protagonistes, el juny de 1939, Pere Güell Rimbau, i Isidre Nin Jansà, ambdós nascuts a la Pobla; el primer, de ja 37 anys visquent a Migdia / Marquès de Tamarit 8, de 39; el segon censat a Martí d’Ardenya 10. El juliol, Jaume Sans Vallvé, el tamaritenc sempre de la Barceloneta 34; ja passava del cinquanta anys. Tots tres consten com a jornalers el 1937 i ja ferroviaris el 1940. La mobilització fou per a ells un personal ascensor social?

Altrament a finals de juny la situació, al batalló de treballadors n°100 a Monterrubio, de Manuel Ramón Inglés, de 32 anys, pagès veí del c/ Alt / José Antonio 40.

El 9, lliuren un avís a l’Ajuntament de Tamarit per tal que multin amb 10 ptes Joan Martí.

Els altafullencs a casernes militars subjectes d’informes aquell juliol foren –per segon cop– el fill del cap de la CNT dins l’ajuntament de guerra i revolució, Gabriel Fons Pelfort (Galdácano) i aquell carabiner Manuel Perea Mené (Igualada) –el dissortat germà d’Aurora i Modesta, prou ressenyat als Estudis Altafullencs 30 (2006) pàg.111-122.

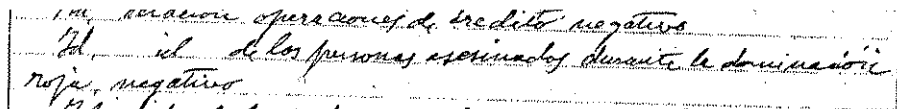
15. El rosari de relacions de “salvoconductos”

El dret a la llibertat de moviments també restava intervengut mitjançant el lliurament obsessiu de salvoconducts. Registrem a partir del 29 de juny fins al 25 de desembre de 1939 fins a una cinquantena –sí: 50!– de relacions nominals trameses al govern; cinc al capità general i un cop a la junta provincial de combatientes. Fins al 31 d’agost se n’havien expedit 465! El 8 de setembre reclamen els segells reglamentaris a l’Ajuntament del Vendrell. Consten lliurades les següents quantitats en ptes., en concepte de taxes dels salvoconducts: 89,60 / setembre + 61,2 / octubre + 45,4 / novembre.

16. *dos armarios procedentes de la Sociedad roja que se titulaba Acción Catalana Republicana*

Perquè no deixem d’associar la preocupació social amb la repressió política implacable, el segon ple de juliol només decideix de lliurar 30 ptes. a l’Ajuntament del Vendrell (que hem de sumar a aquelles 120,46) “*por los gastos que han ocasionado los presos con motivo de las detenciones que se han efectuado en los diferentes pueblos del partido (judicial) como el de Altafulla*”. I al tercer, de 29 de juliol, vet ací que ens dóna notícia que “*el Secretario ha traído al Ayuntamiento dos armarios procedentes de la Sociedad Roja que se titulaba “Acción Catalana Republicana” ignorándose su procedencia, ya que estaban depositados en aquel sitio acordándose que si algun día fuesen reconocido alguno de ellos o dos, se entregasen a*

sus dueños”. Poso la mà al foc que tots tres gestors havien votat la candidatura d'ACR a les municipals de gener de 1934, per la senzilla raó que en fou la llista del centredreta altafullenc rivalitzant amb la dels federals. Però aquell *Año de la Victoria* per al furor maniqueista nacionalcatòlic i del G.M.N. tot el republicà havia esdevingut “rojo”... com l'infern...

1.ª. Operación operaciones de crédito negativo
Id. id. de las personas asesinadas durante la dominación
roja, negativo

17. 6 de julio 1939. “Remitiendo (al Gobierno Civil) informes de las personas asesinadas durante la dominación roja, negativo”.
Els altafullencs morts o desapareguts de la guerra civil.

És la recompensa a la pacient lectura acurada del registre de sortides de documents, recordem-ho: volum imprès en català. Per tant n’hem reproduït l’“extracte del text” però és clar ja redactat en castellà pel secretari José Cusiné Fortuny. Serà reblada la tan signicativa tesi, certificada per als cruels repressors, quan el 28 de gener de 1941 trameten a política municipal de FETJONS de Tarragona “*oficio negativo víctima de los rojos*”.

En l’ordre de trameses d’aquell dia n’era la 6^a de fins a 9. Emboscada, doncs, la dada més reconfortant de tota la història altafullenca contemporània: cap assassinat, cap, durant la guerra civil, i certificat pels “victoriosos”.

Llavors ja en feia boi mig any de l’afusellament per Pau Ramon Ramon, de 49 anys, per les tropes franquistes d’ocupació, en l’afer de l’endemà de la “liberación”, 18 de gener, pel lliurament de les claus del Sindicat Agrícola establert, des de Sant Francesc de 1936, per cessió municipal a la incautada Ca Montagut del c/ de Sant Martí 15.³

Pau Ramon Ramon encara resta al fossar comú substrat on s’ubica la rotonda del c/ de l’Espinac / de l’ermita. Havia també format part com un dels sis republicans altafullencs de la Comissió Especial del Repartiment Extraordinari acordat el 6 de setembre de 1936.

Per a les conseqüències mortals de l’entrada dels “nacionals” remetem a la tràgica informació fixada a la pàg. 147 dels E.A./20 que desvelava *los quinze rojos que se enterraron en varios sitios de este término municipal*”. Dos carabiners

3. Tot el repertori d’incautacions amb les seves destinacions sindicals i educatives a les pàg.49-50 de *Els Documents del Baix Gaià a Salamanca*; esplèndid treball de recerca jurídica, històrica i periodística obra de X. Fernández José i Isidre Virgili i Pons –altafullenc de doble llicenciatura a la UAB, alt funcionari administrativista de la Generalitat restaurada i nét de l’alcalde de l’ajuntament gestor de 6 regidors entre el 16 de maig de 1935 i el 17 de febrer de 1936. Editat el 2006, pel propi Centre d’Estudis d’Altafulla amb generós cofinançament municipal del govern UPA+PSC.

de la caserna de la Torre i dos identificats més, fixats al nostre registre civil. El Pau Ramon Ramon no hi figura entre les quinze víctimes. El seu assassinat fou negat als seus familiars, enganyats-los amb què l'havien empresonat; després de la infructuosa recerca al seguit de presons de republicans s'adonen durant una de les exhumacions que un dels cadàvers al fossar és del seu germà; li fou negada la igualtat de tracte per a així no haver de reconèixer l'assassinat polític d'un "rojo" altafullenc.

Si consultem els censos correlatius de 1937-1940 ens adonem del seu buit al c/ de l'Hostal (nº 28) convertit en els de S. Antonio Abad (17 de gener, de l'entrada del "Cuerpo de Ejército Marroquí" tan catòlic, oi?). Al cens de 1940, el noms propis dels seus familiars també han canviat, traduïts al castellà, i l'ordre dels germans –de masculí a femení (Martí, de 39; Maria, de 44; Agneta, de 32). El canvi de règim en tota la seva crueltat anorreadora de vides i identitats...

Completem els buits intercensals, que encara afecta emocionalment adornar-se'n per l'edat al 1937 dels quatre joves morts al front: amb 16 anys, visquent al carrer Alt nº35 el pagès Melcior Llorens Fernández –de qui el 21 de juny del 39 demanen a l'Ajuntament d'Olot el certificat de defunció; també amb 16, el boter Josep Balcells Boada, al c/ Martí d'Ardenya 17; amb 17, el jornalero, bon dibuixant i futbolista Andreu Ballesté Canals de Barceloneta, 11 –de qui la seva neboda Mª Antonia Carrasco Ballesté conserva el plec de cartes lliurades del des front. Amb 18 anys, del c/ de l'Hostal 22, el pagès Joaquim Ramon Bové, mort a Altafulla a causa de les ferides de guerra.

Melcior era el segon fill del regidor electe per A.C. Jaume Llorens i Alsina. Josep Balcells, de la saga de boters del c/ de Baix era nebot-net de l'alcalde revolucionari republicà dels deu dies d'abril de 1931 Josep Balcells Rovira.

El paleta de 29 anys el 1937, visquent al c/ Alt 20, Josep Recasens Suñé consta al cens de 1940; per bé que el 16 de desembre de 1939 des del segon ajuntament fan arribar al cap del centre de mobilització nº24 de Lleida la "papeleta de José Recasens, desaparecido".

També hem de considerar desapareguts, en perviure entre els altafullencs censats el 1940 dos altafullencs més: Josep Inglés Pijuan, pagès de 16 anys el 1937, de la saga de Cal Gravat, amb casa al c/ de Sant Martí 1; Josep Maria Rimbau Dolores, jardiner de Ca Rigalt, amb 20 anys al padró de l'impost de cèdules personals.

Sumant-hi el nom del combatent tradicionalista marquès de Tamarit (Juan de Suelves y Goyeneche), l'únic "caído" del Règim⁴, finalment des

4. A la mateixa publicació, pàg 109, ens fan avinent que l'hereu del marquès de Tamarit morí a principis de 1937 com a cap de centúria carlí / requetè en l'assalt al cinturó de ferro de la sempre liberal Bilbo. El nostre marquesat, sempre tradicionalista, participà com a tal en la gran coalició electoral de Solidaritat Catalana de 1906.

d'aquest 17 de gener de 2009 –setanta anys després– tots els altafullencs morts o desapareguts durant la guerra civil, tots, tenen reconeixement / rescabament amb el seu nom inscrit al monòlit al cementiri del que fou monument (sense noms) i en l'habitual text en relleu petri “*Caídos por una España mejor*” també finalment esborrat.

Si completem els traumes demogràfics que l'exili i la repressió del *Año de la Victoria* van afectar-nos comencem per aquesta comparació de la nostra població, entre els 31 de desembre de 1938-1939: de 628 a 603 habitants (amb 28 baixes i 3 altes). Adonem-nos de la composició de gènere de les 28 baixes: 17 homes (8 veïns i 9 domiciliats) i 11 dones (3 veïnes i 8 domiciliades).

Al cens de 1940 trobem a faltar, dels dirigents municipals republicans, tota la família Punsoda Marquès del carrer Alt 7, la Salvat Pijuan i Vallvé Llorens de Migdia 4t 2n i 19. A Alt 26, falta la mare dels tres germans Pijuan Milà. Dels 8 estadants de Migdia 16, només en resten dos: sense Josep Maria Maimó Bosch i la seva muller Maria Rovira Mallafré. A cadascú també els havien canviat el nom del carrer: l'Alt esdevenia J. Antonio; el de Migdia, Marquès de Tamarit. El Dr. Rodríguez consta al cens de 1940 radicalment humiliat com a cunyat de la cap de casa Carme Solà Sanuy.

La muller i la filla de J.M. Boronat i Recasens, l'advocat jutge de guerra exiliat ha tornat a la llar del c/ de Mar 1, on conviuen de bell nou els quatre germans; el tinent de l'exèrcit legal republicà Manel, de 25 anys i el requetè del terç del Pilar Joan, de 21 ambdós sans i estalvis del front.

18. La persecució contra les persones i el patrimoni de la família Punsoda Marquès

El 5 d'agost d'aquell *Año de la Victoria* els tres gestors s'adrecen al Govern Civil “*pidiendo se dejen vender los frutos de la casa Punsoda y emplear su casa*”. El 19, comuniquen a l'auditoria de guerra de Tarragona “*la situación personal y frutos casa Punsoda*” i demanen a Responsabilitats Polítiques “*autorización para habitar la Casa Punsoda*”. El 28, trameten al jutge d'instrucció militar del Vendrell els documents acreditatius de l'advocat tarragoní Ventosa Pina com el qui “*pretende*” defensar dels interessos dels Punsoda. Els tres gestors, ja dins la darrera quinzena d'exercici, lliuren l'u de setembre al Govern Civil els “*dos duplicados firmados de Punsoda y Fernández por sanciones*” i boi que es despedeixen el dia 6 “*pidiendo habilitar la Casa Punsoda por indicación Sr. Gobernador Civil*” al Tribunal de responsabilitats polítiques de Barcelona. Qui era el “*Fernández*”? Un pagès de 40 anys, tiet solter matern de Melcior Llorens, visquent amb la seva mare Dolors Ferré al c/ Alt / José Antonio 16; per tant, Josep Fernández Ferré.

Ja el segon ajuntament del *Año de la Victoria*, dins la primera setmana d'actuació, comunica el 14 de setembre “*relación inventario bienes Casa Pun-*

EXTRACTE DEL TEXT

Comunicandoble relacions i notícies bones. Casa Punsoda ordenada

id. pidiendo habilitar la Casa Punsoda por fines municipales

id. declaración de trigo de D. Josep P. Palschick

id. Pajeros Carr Oburo e Balqueto Judicial Local

id. coches y material abandonado

id. se prevendrá contra el si no se da la hecha conforme y buena

id. id. id. id.

id. id. id. id.

id. id. id. id.

id. id. id. id.

id. id. id. id.

id. y devolviendo cartas de pago y papelitos multas para no estar en

esta los interesados.

Remitiendo relación sobreconductos del mes pasado. (mensual)

Impugnando una sanción por circular un perro suelta

x

Remitiendo informes de Josefa Punsoda Marqués y Josefa Marqués Panou

No pudiendo recibir informes de José Gutiérrez

Remitiendo informes de Trinidad Solé

id. cuenta de sobreconductos 465 expedidos hasta el de agosto

Corresponen al documents sortits registrats entre el 14 i el 17 de setembre de 1939; del plec dels primers de la gestora presidida per Josep Pijuan (del Cafè de Baix) Els dos primers i el quarta comptant per sota reflecteixen la revenja dels "nacionals" contra el patrimoni i la mare i la germana de l'alcalde electe republicà Lluís Punsoda.

soda ordenado" al president d'aquell tribunal i ahora demanen al jutge de la junta de béns incautats "habilitar la Casa Punsoda por fines municipales". El 16, trameten al jutge d'instrucció militat del Vendrell "informes de Josefa Punsoda Marqués y Josefa Marqués Panou"; la mare tenia llavors 70 anys!; de la filla / germana de 45 anys (onze anys més gran que l'alcalde Lluís i quinze més que l'Albert) el 27 de setembre demanen informes a la Guàrdia Civil de la Torre per fer-nos arribar a aquell jutjat barceloní. El 30, fan saber al de responsabilitats polítiques "todos los bienes incautados Casa Punsoda".

Els informes dels germans Punsoda són lliurats al jutjat militar nº1 de Tarragona el 18 d'octubre. Data compartida, amb els enviats al de Pamplona, de José Gutiérrez Bruñes i Joan Bermejo Vivó. El 13, ja havien tramès els del secretari del període republicà Lluís Amill Sevé al mateix òrgan judicial tarragoní.

El 24 d'octubre l'ajuntament de l'alcalde / cafeter José Pijuan Salvat té la barra de demanar al Governador Civil el local de la que fou fabrica Punsoda de fruita en conserva (avui seu del magatzem de la brigada i abans de la Plasticel de la ctra. N-340 km 1174) "*para celebrar las fiestas 11 Noviembre*".

El 17 de novembre mare i fill gran fan duet indestriable d'informes emesos vers el jutge instructor de responsabilitats polítiques.

Per tal de normalitzar la seva situació les dones de la Casa Punsoda poden pagar llurs deutes del "*Plato único*" a principis de desembre.

Al jutjat d'instrucció de responsabilitats polítiques de Tarragona, el 2 de gener de 1940 remetent informes del pare Punsoda (Josep Punsoda Balañà), junt amb el Samuel Marca Gusó i el de Salvador Rovira Mateu – nebot de l'alcalde republicà darrer Josep Mª Maymó Bosch i pare de l'historiador, professor i doctor– qui contesta el 12 de juliol. El d'Albert Punsoda arriba el 21 de febrer. El 6 d'abril, fan arribar "*informe y valoración de fincas de Josefa Marqués Paunou*"; deu dies més tard, lliuren "*oficio negativo de riqueza y cargas de familia de Luis Punsoda Marqués*".

Culminava la persecució: durant el setembre de 1940 la germana de 45 anys restava a la presó provincial de Tarragona. El 30, l'Ajuntament informa "*que no existe razón impida libertad de Josefa Punsoda*".

18.1. Al jutjat de responsabilitats polítiques tots els republicans significatius

A finals d'agost d'aquell 1939 a Responsabilidades Políticas de Barcelona fan arribar "*relación cargos ayuntamiento y demás, periodo rojo*". Avisem que tres exregidors ja havien estat empresonats des d'abril; els vam haver desvelat el 1996 i hi tornarem ben aviat. Seguint el procés, boi al cap d'un any, al sisè any del *Alzamiento* que provocà la guerra civil, i a 18 mesos d'acabada, un segon bloc de dirigents republicans altafullencs són objecte d'informes al Ilmo. Sr. Juez Instructor de Responsabilidades Políticas de Tarragona: el 9 de juliol de 1940 lliuren "*oficio e informes de Ramon Boronat Llenas, Marcelino Suñé Argilaguet, Salvador Ferré Guasch, Enrique Vallvé Llorens i Ramón Mercadé Figueras*".

El 16 d'agost, comuniquen al jutge "*donde se halla Juan Sendra Solé Carcel Modelo*"; un pagès de llavors 47 anys, que pagà cèdula 2/12 el 1937, altafullenc del c/ de l'Hostal / S. Antoni Abad 13, pare de dos fills de 21 i 19 anys. Lliuren els seu informe el 18 de setembre. Recordem que com a rabassaire i amb el cenetista Manuel Ramon Pros, de 26 anys, van restar empresonats del 24 d'abril de 1939 al 12 de novembre de 1940.

Una anotació del 16 de desembre, adreçada al *Jefe Centro Movilización 8* de Lleida, ens fa avinent que li remetent "*licencia de (Josep) Ferré Ramon por estar detenido*" el regidor dels rabassaires. El 30, al "*T. Coronel encargado Dpo.*" l'ajuntament fa saber "*que se había remitido pase del encartado José Ferré Ramon*".

Fa autèntica feredat haver recollit aquest apuntament. El de 5 d'agost de 1940, també al mateix jutjat, "*informando riqueza negativa de Joaquín Balsells Pintó*". Ignoraven que havia mort, suïcidant-se a Ginebra l'octubre de 1936, després de l'esfondrament de tots els seus somnis humanistes i cívics, d'Ell que fou catedràtic de Llatí i secretari del Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona i homenatjat amb la dedicatòria del tom 3 del Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana de Joan Coromines? Algun dia, el nostre embrionari IES portarà el seu nom, el d'Ell que fou delegat de la Generalitat a l'Institut-Escola del parc de la Ciutadella.

A finals d'agost i mig octubre són instruïdes les responsabilitats polítiques del matrimoni format per Lluís Torres Ullastre i Maria Boldú. Per bé que donen els noms des del nou ajuntament altafullenc no estan inscrits al cens de 1940.

El 30 d'octubre de 1940 passen per informes dos autèntics sèniors: el ferrer Amadeu Marca Guasch de 64 anys, el paleta nascut a la Riera Eduard Recasens Suñé de 58 anys; el també paleta, de 30 anys, Ricard Boronat Manetes. El paleta gran era pare i el més jove fou cunyat... de desapareguts de la guerra civil. Si comparem els censos de 1937-40, ens adonem que a cal Ferré manquen els fills Samuel i Josep Marca Gussó; el seu Citroën T-4486 féu funcions municipals d'intendència i sanitat durant la guerra.

El 2 de novembre toca informar del germà de Joan Sendra Solé, el conegut com a Cisco de la Gallega. Qui el maig de 1941 és multat per la fiscalia de taxes.

Si ens endinsem el 1941, per tant dos anys després del canvi de règim a Altafulla, tenim un atepèit 4 de gener que aplega vuit republicans "*inculpados*" de qui trameten els respectius "*donde se halla*". A Altafulla: Lluís Maymó Bosch, Josep Farré Ramon –sense béns propis, en ofici del 5 de febrer–, Ramon Ramon Pedrol; en llibertat, l'exsecretari Lluís Amill. A Cuèllar (Segòvia) Josep Fons Roca i Josep Pijuan Milà. A Tarragona, l'excalde Josep Maria Maymó Bosch; llegint-se entre parèntesi l'indret de la capital que no em pogut desxifrar. Se n'ignora el de Josep Salvat Pijuan, a qui declaren "*negativo de bienes*" el 24; però a finals de maig s'aclareix la seva ubicació: fan arribar al director de la presó de València "*oficio de que no hay inconveniente libertad condicional José Salvat Pijuan*". Quan demana d'anar a viure a Vilafranca ja al mes d'octubre, trameten a la D.G. Prisiones del Ministerio de Justicia el "*no hay inconveniente*"; li avantposen el qualificatiu de "penado"; caldrà fer-hi el vistiplau "*de FET y G. Civil*". El de Ca Pep, amb la casa incautada com a local de Falange, serà multat amb 15 ptes. a principis de juny de 1942 pel comissari provincial de "*consumos de lujo*", quan estava refent la seva vida de comerciant... als 45 anys.

(Tornem a manllevar d'E.A./20 (1996) per a recordar que del 17 d'abril de 1939 al 25 d'agost de 1940 van restar a presó tres del ventall plural de re-

gidors de l'Altafulla sempre neta de sang: el federalista Lluís Maymó, el catalanista d'A.C. Enric Vallvé i el cenetista Ramon Ramon Pedrol. Que J. Salvat Pijuan resta dos anys i cinc mesos a la presó valenciana de San Miguel de los Reyes. Que encara el 1947 el pare Pijuan i el fill Josep romanien empresonats, a Orduña i a Cuéllar.)

El 10 de desembre de 1941 tornen a lliurar informes dels quatre altres exregidors republicans que tenien ja 48, 42, 36 i 65 anys.

Al jutjat de responsabilitats polítiques de Lleida trameten el dia de Sant Jordi "*informe conducta y bienes*" de Josep Ramon Vallvé.

Seguim les petjades documentades de les trifulgues dels republicans altafullencs l'any 1942. El dia de reis, són objecte d'informes l'excalde Maymó, constant com a domicili seu Granina 57, de Tarragona i Josep Pijuan Milà, visquent a València a Pintor Vila 6, 1r 1^a.

18.1.2. En llibertats condicionals

Per una anotació del 1 d'abril de 1942, per tant al tercer any de la Victòria, podem saber que el Dr. Rodríguez i l'Albert Punsoda tenen la condició de "*libertados*" de la presó de Tarragona; així com l'exregidor cenetista Fons, de la de Cuéllar. Aquella data és tramesa al respectiu director penitenciari la declaració jurada de cadascú. El 6, lliuren el justificant de revista d'un germà Pijuan Milà (Ferran, de 21 anys) al batalló disciplinari de Tetuan. Al cap d'un mes torna el ritual per als quatre; dels "*libertados*" trameten cartes autògrafes on fan constar la seva ocupació respectiva: "*sigue trabajando con alguna interrupción*" J. Fons; "*se mantiene en su profesión*" el Sr. Rodríguez; "*trabaja tierras de su madre en Tamarit*" l'Albert Punsoda.

El 18 de maig sabem de la llibertat provisional, de la Presó Cel·lular de Barcelona, del mestre natural de la Pobla Felip Segalà Recasens —el pare de les dues germanes de Ca Felip, la taverna de la carretera quan el canvi pesseta / marc alemany permetia gran vendes al turistes pioners als càmpings de la Móra i Tamarit.

Per això la llista mensual de cartes dels altafullencs amb "*libertad condicional*" de juny de 1942, especificant "*sobre medios de existencia con que cuenta*" ja era de quatre: un obrer qualificat, un comerciant, un metge i un mestre. Radiografia de la condició petit burgesa progressista dels republicans...

Un cinquè republicà altafullenc, Josep Pijuan Milà de 33 anys, s'incorpora als lliberts condicionals el juliol. Per tant, el Ferran passa revista i el Josep escriu una carta cada mes obligatòriament.

El febrer de 1943 trameten a la direcció de presons de Tarragona la "*conducta de Luis Maymó Bosch*". Al maig ja forma part de la llista d'informes mensual als directors de presos provincials, cenyida ara a quatre: continuen Rodríguez, Fons i Segalà; i el del pescador de 50 anys és tramès a la de Bilbao.

19. “Fiesta dedicada al Excmo. Sr. Conde Ciano ministro de relaciones exteriores de Italia”. El règim de Dictadura Feixistitzada

“Con este fin se acuerda que el Ayuntamiento proceda a confeccionar una lista de contribuyentes para sufragar los gastos de haya ocasionado esta fiesta (de l’11 de juliol de 1939), y que tan pronto se sepa el importe de las facturas se reuna el Ayuntamiento para que el Secretario extienda los recibos correspondientes”. Responia a una “orientación dada por la Superioridad”, quan l’alcalde és cridat pel governador civil. Al cap de dos mesos el més calent és a l’aigüera, sense haver confecat el repartiment; el secretari els ha d’aclarir que ell n’elaborarà només un “Reparto borrador con el fin de que la Gestora pueda rectificarlo o refrendarlo si así lo cree conveniente”.

En l’ordenació acumulativa dels fets podem adonar-nos dels trets bàsics del Nou Règim com a Dictadura Feixistitzada⁵: estrictíssima Jerarquia intervencionista econòmica i política interna + cruelíssima Repressió dels “contrarios” (tots “rojos” sense diferenciar dins el bloc del Front Popular) + grandiosos Actes de masses (per a les “indiferentes” o “desafectes”) per a convertir-les / mobilitzar-les en afectes al nou règim, el qui a la por vol afegir consens. Amb un rerafons de paradigma mental rígidament monoteista, maniqueista (furibundament antiliberal, antipluralista) “nacionalcatòlic” que permetia desfilar sota pali l’Invicto Caudillo de los Ejércitos / “columna vertebral de la Patria”. Feixistitzats emparats a l’exterior pels nazis alemanys –que deporta, o tanca als *lager* els republicans exiliats– i els feixistes italians; al servei interior de les oligarquies de cada àmbit territorial i fent créixer un aparell burocràtic (sense divisió de poders) que actua com a ascensor social entre les classes mitjanes; envers els treballadors desplega una forta retòrica social obsessivament publicitada als cinemes (el “nacional sindicalismo”) desplegada institucionalment per la FET i de las JONS.

20. Aquella solució defintiva a l’arrendament de l’Hort del Senyor

A mitjans d’agost acorden visitar-lo per a “*bacerse cargo del estado en que se encuentra debido al abandono de estos años*”. Per bé que consideren víctima l’arrendatari Eugeni Pijuan Suñé, ja que li donen dret de preferència sobre “*la pieza que los rojos le habían expulsado*”, finalment al ple de 17 d’agost han de reconèixer que “*los trabajos (...) habían fracasado*”. I és que l’Eugeni de l’Hos-

5. Manllevem el terme i el concepte de l’historiador valencià Ismael Saz. Motiu per recomenar les lectures de les ponències de les Jornades *El règim de Franco: els primers temps (1936-1945)* aplegades pel nostre exconvilatà Joan Maria Thomàs (ed.) i publicades per la Fundació d’Estudis Socials Josep Recasens de Reus amb el títol *Franquisme / Feixisme*. La Fundació, aquell 2001, era presidida per la llavors parlamentària i del govern a l’ombra de P. Maragall la sempre historiadora universitària Montse Duch Plana.

tal, de 37 anys, vaquer d'ofici principal, *"subarrendaba una parte de la misma a otro Señor de su familia y había manifestado que durante un año no había de pagar ningún arriendo"*.

Per tant van dividir l'arrendament entre quatre veïns segons els quatre vents cardinals: la partió de ponent per a Josep Bou Tamborero; la de migdia, per a Enric Busquets Bofarull; la de tramuntana, per Ramon Inglés Vidal; i la de llevant, per a Maria Ramon Pagès.

Fins i tot aspirava a treure'n fruits de l'hort del Senyor (feudal) municipal el rector de l'església del Senyor (celestial) ja que els demana *"le sea facilitada madera procedente del que fué cobertizo del mencionado huerto, si es que alguna de las bigas se encuentra en condición de aprovechamiento para puerta de la Iglesia parroquial"*. El capellà del poble tornava a ser, el tan ben salvaguardat per l'alcalde republicà Lluís Punsoda, Mn. Modest Bernat Argilés, arribat el 1935 amb 37 anys, natural de la garriguenca Arbeca.

21. El darrer ple dels tres gestors

Aquell 8 de setembre accedeixen a posar el sou de 10 ptes diàries per a *"l'auxiliar temporero por los trabajos de mecanografía y de Secretaría mientras dure el trabajo extraordinario"*. Des de l'11 de juliol l'elegida fou la filla del propi secretari Anna Cusiné Perona, la petita de les tres filles, llavors de 21 anys.

A finals d'agost han hagut d'aclarir al Govern Civil *"cuentas P.U. y D.L.P meses junio y julio pasados"* (ingressos per utilitats). El primer de setembre li comuniquen *"no tener las facturas para las cuentas de los salvocunductos"*. El penúltim dia li fan arribar *"los informes del Sr. Juez y Falange para los empleados del municipio"*. A Rendes Públiques demanen solució per a confegir llistes cobratòries dels contribuïents. ¿Síntomes de mala gestió municipal?

Compleixen amb l'instaurat intervencionisme econòmic: ordenen als tres forners (Sordé, Martí i Sala) que racionin el pa *"y no quede ningun vecino sin pan"*; lluiren a qui correspon les declaracions jurades dels productors de fruits i les declaracions de blat.

Apliquen amb tot el rigor l'anorreament del règim anterior: el 4 de setembre remetent al Govern Civil *"exposición edificio Esquerra Republicana Cataluña"*, és a dir la Violeta dels Federals esdevinguda ja local de les escoles –a baix les nenes, a dalt, els nens. Amb data de 21 de setembre consta que han comunicat a l'inspector la *"apertura Escuelas"* de 1ª Ensenyança.

22. "El nuevo Ayuntamiento" de cinc gestors nomenat pel governador civil

El dia 12 de setembre a les dotze del migdia s'apleguen en sessió extraordinària els tres gestors *"al objeto de cesar de sus cargos"* i els cinc de nous

acabats de nomenar pel governador civil. *“El Alcalde cesante entrega las insignias al entrante D. José Pijuan Salvat, quin preside el acto, haciéndose entrega de la documentación y efectivo que el Depositario tenía en depósito importando en 228,10 ptes. y 355,10 procedentes de imposiciones que solamente han de emplearse para reparaciones de la Iglesia”.*

Dels cinc del nou ajuntament ja n'havíem bestret l'alcalde, qui assumia les competències de “*governación y abastos*” (l'intervencionisme polític i econòmic); en la dualitat social reflectida al dos cafès del poble, el nou alcalde era de Ca Siguidill, el Cafè de Baix rival de la Violeta dels federal. Fou alcalde fins el 21 de març de 1944. Com a cafeter tenia una situació privilegiada per escoltar les queixes objectives i subjectives, els rumors intoxicadors, els comentaris en general; per tant, un nou alcalde-gestor més que ben informat, mercès al nou cafè únic del poble.

El gestor “*depositario y cultura*” nomenat era el barber Martín Rius Ginesta, natural de Pesonada (Lleida) de 37 anys, consort de la mestra Dña. Marina Cardó –sis anys més gran que ell– i pares d'un nen; al cens de 1937 fent de barber, al de 1940 “*fabril*” a la d'espardenyes. Quan el gener de 1942 es trasllada a La Torre el succeeix Manuel Tello Tell.

Tres solters una mica granadets eren els tres restants: a obres i cementiri, un dels forners de Ca Mariano del c/ Alt,14; el germà mitjà de 31 anys Ignacio Sordé Gual. A beneficència i sanitat, el boter de 35 anys, de Martí d'Ardenya 1, Enrique Balsells Recasens. A “*síndico y hacienda*”, el comerciant de 28 anys J.M. Roig Marimon, del c/ Nou 21. ¿Podem endevinar que els nous regidors protegien els seus petits negocis, o la plaça de mestra ja assolida durant la guerra, dins l'aclaparador intervencionisme jerarquitzat? Recordem que l'Enric de la Tenda havia participat en la fundació d'Acció Republicana, així com Mariano Sordé –germà gran d'Ignasi (regidor del període abril 1931-gener 1934) amb Martí Inglés d'alcalde electe.

Decideixen reunir-se cada segon i darrer dilluns de mes.

A la primera sessió el primer acord no fou d'altre que “*mañana dia 26 vaya el Sr. Alcalde i Secretario a visitar el Sr. Gobernador Civil, con tal de que disponga el que ha de hacerse respecto a la vendimia y frutos de la casa Punsoda*”. Recordem que del 19 d'agost que la qüestió preocupava als municipes de la Victoria...

Després de la represàlia antirepublicana, el segon acord manifestava l'estricta catolicisme als costums: “*prohibir al Sereno Municipal D. Manuel Gómez Vidal que pase a cobrar los domingos por las casas*”. El nou sereno vivia a la Barceloneta 20, tenia 50 anys i sembla havia arribat durant la guerra; havia nascut a Cartagena i la seva muller a Pamplona.

El tercer acord remetia encara a l'acte de masses pel pas del Conde Ciano els guarniments del qual encara restava pagar al cap de dos mesos i mig. Al forner Sordé encolomen que en tingui cura del cobrament sempre pendent.

En quarta prioritat finalment l'organització de la vida econòmica externa i interna. “*Se comuniquen a los patronos albañiles que no efectuen obras en la población sin el correspondiente permiso para cada obra particular que efectuen*”. Els paletes del poble eren Eduard Recasens Suñé, de 58 anys, al c/ Alt 20; Joan Magriñà Ramon, de 39 anys, visquent al c/ Nou 15; Lluís Marquès Inglés de 31 anys a un dels pisos del c/ de l'Hostal 18; Ricard Boronat Manetes, de 29 anys, visquent a la penúltima casa del c/ de Sant Martí (nº17). Suposem que de manobra el jove torrellenc Manuel Marimon Doménech, acabat d'arribar a la Barceloneta 19, cosí germà de Magí Romeu Marimon (l'altafullenc que millor ha guardat la memòria exacte dels morts i desapareguts de la guerra).

En plena començament de tardor aproven el pressupost ordinari de l'any 1939: 35.093 ptes. Per tal de recaptar fons estableixen l'arbitri sobre bicicletes i gossos; ja els Sugrañes de Tarragona en construïran les plaques (cent de cada tipus).

23. “*Que los obreros fabriles y otros (no) puedan empezar el trabajo sin desayunarse*”.

Al primer ple del d'octubre, decideixen que les lleteries obrin a les set del matí, i mitja hora més tard les peixeteries; per tal que els altafullencs que encara treballaven⁶ a la fàbrica d'espardenyes Salvatella anessin a la feina ben esmorzats.

6. El cens de 1940 enumera els altafullencs amb ocupació “fabril”:

c/ José Antonio: 6 : Martí Rius (38), Esteve Rovira (38), Antoni Magriñà (41), M.Teresa Gatell (25), Antonia i Lluís Maymó (21 i 20).

c/ Martí Ardeña: 11: Clementina i Núria Ramon (31 i 15), Manuela Ballesté (33), Jaume Balcells (17), Francesc Bou (27), Pere Farré (38), tots els homes Tello: el pare Manuel (44) i els tres fills Manuel, Miquel i Balbino (21,20,17), Núria Marquès (17).

c/ del Lagar: 1: Ignasi Marquès (31). Del c/ Mayor: 4: els quatre Fons: el pare Josep (64) i els fills Gabriel, Alicia i Anita (25,21,20). Del c/ Marqués de Tamarit: 1: Maria Virgili (37). De la Pl. del Pou: 2 vídues: Ampar Ramon (63), valenciana i Maria Virgili (37).

c/ Barceloneta: 19: J.Farré (23); els 3 Vallvè, el Josep pare i els fill Damià i Antonio (47,15,14); Antònia Llagostera (19), Rosendo Cañellas (42), Josepa Canals (34), Antonio i Maria Sendra (20,15), el matrimoni Josep Platja i Eugènia Garrido (27,24), Margarida i Francesca Busquets (20,16), Francesca Solé (52), Enric García (37), José Gómez, nascut a Ourense (26), Remei i Matilde Sans (23,18), els Martí Porta pare i fill (48,17).

c/ Nueva: 4: Rosita, Carme i Joan Gavaldà (23,20,17), Maria Llurba (52).

c/ SanAntonio: 2: Miquel Bonachí (17), Martí Inglés (27). Del c/ Sant Martí: Mercè Boronat (15). Visquent a la Platja: 3: Ramon Ramon Pedrol (35), el fill de carabiner Enrique Barrio (27) de l'Atmetlla de Mar; nascut a Daymiel (Ciudad Real) Manuel Rodríguez (17). De l'hort de Sant Isidre: Teresa Suñé (19).

Per tant, la fàbrica d'espardenyes Salvatella ocupava fins a 30 altafullencs i 25 altafullencs. Quan va obrir la van engegar, el febrer de 1936, quatre famílies vingudes expressament a Altafulla (la del gerent Sellarés; els Tello, els Fons, i els Platja) junt amb l'altafullenc A. Magriñà Llodriguez.

L'intervencionisme a la vida local també implicaria acordar *“que por las fiestas de San Martín patrono de esta villa, se arreglen las calles, y para ello se ordenará un día señalado o los que sean necesarios por medio de bandos que los vecinos concurren al trabajo, con sus herramientas y sus carros.”*

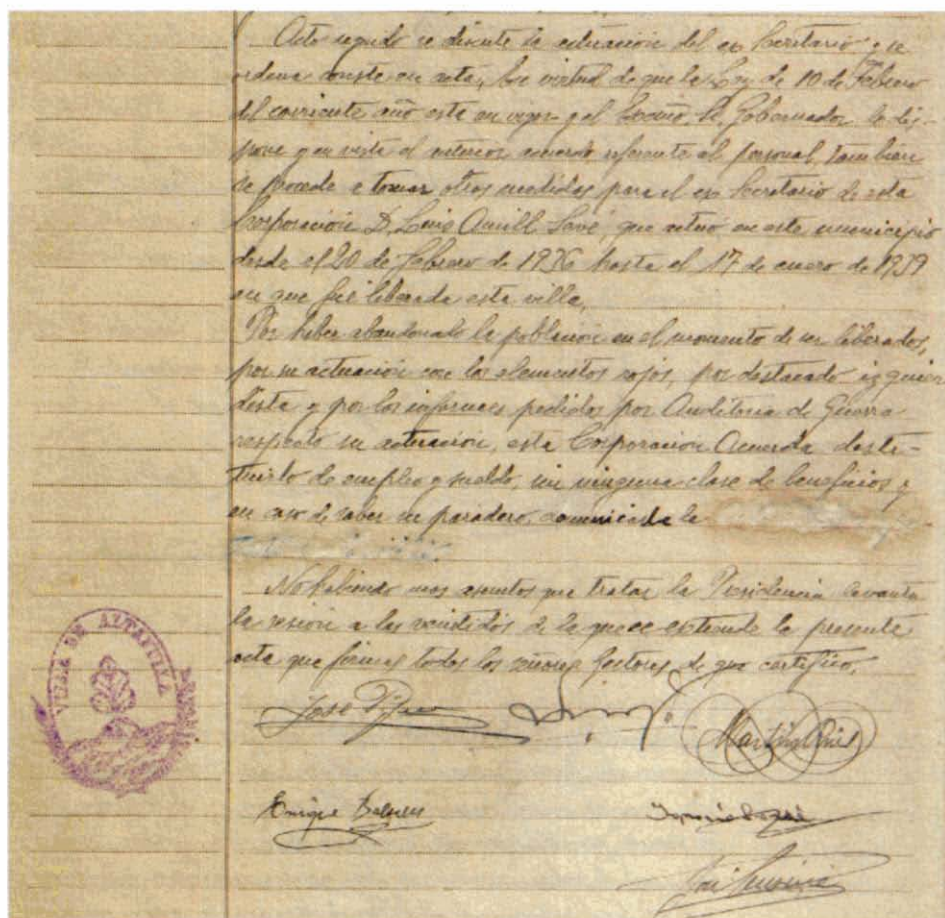
Reblava el caràcter organitzador, l'empenta d'actuacions d'aquest tercer ple de l'estrenat ajuntament l'assumir el nomenament dels vocals de la Junta Municipal del Repartiment d'Utilitats, els qui *“juntos con el Ayuntamiento”* havien de recaptar fins a 26.971,9 ptes. Els escollits foren el cap del Partit Únic José Vidal Argilaguet; Pere Ramon Plana (de la Fassina); Julià Rubinat Olivé i Josep Bou Tamborero. Els dos primers havien format part de les gestores de 1935 i el 1939 tenien 39 i 52 anys; Rubinat, del c/ Major 17 tenia 58 anys i feia de pagès; el vell Bou de 67 anys, era un escriptor nascut a Fuentes (Castelló) que vivia al c/ Martí d'Ardenya 20.

24. Constitució de la “Junta Local del Reparto”

Anaven per feina els nous gestors, com demostren les designacions de l'equip d'onze per a l'esmentada Junta encarregada d'elaborar les propostes de les lògicament conflictives xifres de cobrament del principalíssim impost / ingrès municipal. El llistat de vocals correspon a la concepció corporativista / orgànica del Règim (potser no prou superada en la nostra Democràcia Liberal Plural / Pluripartidista) ja que cinc hi són com a mare de família (Concepció Geli Farré), pare de família (Josep Magriñà Salvat), metge (Leopoldo Goytisolo), *“eclesiàstic”* (Modest Bernat), mestre (J. Roca García) subordinada als homes del Règim encastellats i dominant des de la FET i les JONS (Julià Rubinat Olivé, J.L. Bou Tamborero i Josep Vidal Argilaguet; tots tres de “camisa blava” falangista; el primer i l'últim membres de l'ajuntament amb Sabaté Geli com a alcalde feixistitzat pur), amb presència de la que fou dreta altafullenca d'Acció Catalana (Pere Ramon Plana, de la Fassina). Dels propis gestors municipals formen part a la Junta Ignasi Sordé i l'alcalde Pijuan Salvat.

Perquè ens fem càrrec de l'ambient d'època de maniqueisme polític repressor a l'enumeració subsegüent de documents sortits d'aquell Ajuntament hem de llegir a més dels referits als Punsoda, la tramesa d'informes al Jutjat Militar de Pamplona de l'altafullenc J. Bermejo Vivó; així com les comunicacions del 20 d'octubre al Govern Civil de *“relaciones incautaciones y personas desafectos al régimen”*, *“relaciones personas izquierdistas”*; les incautacions també van arribar al Tribunal Regional de Responsabilidades de Barcelona. Al cap d'uns dies lliurarien al governador el *“programa Fiesta Mayor”*.

25. Destitució (en absència) de l'exsecretari Lluís Amill. Expedients de depuració general.

Tota la radicalitat repressora del *Año de la Victoria* per a les interioritats de l'administració municipal d'Altafulla esclata, implacable, amb les obediències i furor del nou Ajuntament. “Acuerda incoar expediente de depuración a los empleados”, a tots i cadascun: a l'atgutzil, al secretari interí, al sereno i a l'auxiliar de secretaria. El desenllaç arribarà el 10 de novembre; “para que inmediatamente se proceda a los trabajos” trien entre els “señores Gestores” J.M. Roig Marimon com a instructor i Enric Balsells com a secretari. Com podem imaginar segueixen instruccions superiors: “Por las disposiciones de 10 de febrero del corriente y por las recientes órdenes del Excmo. Sr. Gobernador Civil de la provincia para que se acelere la depuración del personal empleado de este Ayuntamiento”.

D'aquell ple, d'embranchada del nou règim municipal contra l'anterior, en surt *"destituído de empleo y sueldo, sin ninguna clase de beneficios y en caso de saber su paradero comunicándola la (esborrat)"* Lluís Amill Sevè *"que actuó en este municipio desde el 20 de febrero de 1936 hasta el 17 de enero de 1939 en que fue liberada esta villa"*.

Les raons de la destitució, segons aquells personatges actuant de subordinats, a Altafulla, del Nou Règim, ens les han deixat escrites, redactades per secretari interí J. Cusiné Fortuny, feia una estona expedientat: *"Por haber abandonado la población en el momento de ser liberados, por su actuación con los elementos rojos, por destacado izquierdista y por los informes pedidos por Auditoría de Guerra respecto su actuación"*. Tres mots clau constructors de la nova realitat, absolutament i deformadora maniquea resten clarament fixats: *"liberados"* els altafullencs, *"rojos"* i *"izquierdistes"* els republicans federals, després d'ERC. La deformació psicòtica de les realitats polítiques pels totalitarismes ideològics que odien amb autèntica fòbia inquisitorial les pluralitats i els conflictes de projectes / interessos que les acompanyen indistriablement i essencial.

Desvetllem ja el desenllaç dels acords del 10 de novembre de 1939 que resolien els expedients de depuració dels quatre empleats municipals. Com acostuma a demostrar-se els trets adjudicats al retratat / judicat més aviat a qui *"retraten"* / delaten és als *"fotògrafs / jutges"* – la matriu dels seus conceptes en la valoració, les seves classificacions i rigideses morals, laborals, polítiques. Agafem-nos fort, escoltem la lectura de les conclusions:

Sobre l'agutzil Baltasar Pijuan Lloberas (de 64 anys) del c/ Major 15, vidu amb dos fills (Baltasar i Josepa, de 21 i 18 anys) *"Acuerda que continúe en el mismo cargo sin ninguna sanción ya que su avanzada edad no lo permite, ser muy diligente, sería injusto sancionar a un empleado que ha servido tantos años con fe y amor, siendo además completamente adicto al Glorioso Movimiento Nacional y muy religioso"*. Ben aviat el succeiria el seu fill B.P. Guillén; ja no constarà al cens de 1940.

Sobre el secretari interí acorden que mantingui la situació *"ya que dicho empleado viene observando la misma conducta y celo en el trabajo como siempre y por este motivo y ser adicto completamente al Glorioso Movimiento Nacional, ha de merecer que le sea renovada nuestra confianza"*.

Sobre la seva filla mereix igual decisió per *"la conducta y moralidad observada, por la adhesión que tiene de siempre al Glorioso Movimiento Nacional, de paz, de orden, de justicia"*.

Qui ho va tenir més difícil fou el sereno Manuel Gómez Vidal, el cartaginés de 49 anys, de Barceloneta 19. *"No puede merecer los respetos como los demás empleados; precisamente por haber sido colocado por el Ayuntamiento rojo en el año pasado de 1938 – al padró de 1937 constava com a "jornaler". Según manifestaciones propias y por los informes recibidos, dicho sujeto pertenecía a las izquierdas, aunque se le considera más bien engañado y un ignorante que propiamente un destacado propagandista, ya que en este sentido no se le conoce ninguna causa. Considerando más bien un pobre hombre*

que un político, el Ayuntamiento acuerda no sancionarlo y dejarlo en paz, que vaya continuando el desempeño del cargo hasta que el Ayuntamiento lo crea conveniente, o que las Autoridades superiores dispongan en definitiva”. Amb aquesta autoestima tan reforçada continuà el sereno municipal.

Els 3 de desembre el Ple assumeix haver rebut del governador l'ordre d'arxivament de “los cuatro expedientes de depuración de los empleados”.

24. Preocupacions sanitàries / alimentàries de la tardor de 1939

La primera tramesa del Nou Ajuntament s'adreça a l'inspector provincial de sanitat amb l'informe del metge Dr. Goytizolo “que existe un caso de Poliometitis epidémica”. Som al 14 de setembre; el 29, demanen “vacunas antivariólicas y alcohol para los vecinos”.

Entremig, el 15, han advertit als lleters “se procederá contra el si no vende la leche conforme y buena”; cadascun dels “el” eren aleshores fins a cinc venedors de llet: els pastors Romeu, Casas Martí i Boronat Juvé; els vaquers Montané Salvat, i també Pijuan Suñé.

També hem d'incloure en aquest capítol de funcions de cura per la higiene alimentària i salut pública dels altafullencs les tres multes imposades per “circular (su) perro suelto” –possibles rabiosos contagiadors– als convilatans / “súbditos” Mariano Sordé Gras (el forner pare d'un de la gestora municipal), Sebastià Romeu Ximenis –un dels pastors que venia llet – i a Roman Teixell Salvat, un solter gran visquent amb la seva mare vídua al c/ que ja no se'n deia de l'Hostal.

Que el pa estava racionat dins el *Año de la Victoria* en ho demostra que aquells primers dies d'aquells segons gestors autoritzen a dos nous residents (Antonio Turpin Bastida i José Verge Querol) “mientras dure su permanencia a esta de la ración de pan”. Per força havia de ser així perquè cada forner / “panadero” tenia el seu “cupo de harina” que calia demanar amb documentació municipal a la delegació tarragonina del *Servicio Nacional Agrónomo*. Servei amb enginyer, a qui fan saber el 24 d'octubre que el Sindicat (obligatori) dels pagesos altafullencs suma 135 socis. En un poble de nul·les existències d'oli. On hem de tenir padró municipal de benificència... motiu pel qual han de constituir a finals d'octubre la Junta de Subsidis Familiars, amb tres vocals, que no seran d'altres que els dos alcaldes de la Dictadura de Primo (Cisco Blanch Ribé, Martí Inglés Ramon) i el secretari municipal. Aquesta vocalia fou l'estricta participació del meu avi al Nou Règim.

La pressió intervencionista dels nous gestors sobre els petitíssims empresaris altafullencs arriba també als tres paletes del poble, aquells Ricard Boronat, Joan Magriñà i Eduard Recasens (avi).

Com a compensació festiva, lloguen per Sant Martí –i ho notifiquen a govern civil– la “Orquesta de Sitges Torrens (antes Mozart)”; ¿convertint en sala de ball l'antiga fàbrica dels incautats Punsoda?

25. Hisenda / personal per a 1940 acapara el final del *Año de la Victoria*. Parant el peus al secretari Cusiné

A 20 novembre el Ple del segon ajuntament anuncia que des del dia 12 han exposat al públic l'esborrany del padró de cèdules personals per al 1940 que s'haurà de presentar, amb la llista cobratòria, a final de mes. Puja fins a 1.707,55 ptes, que comparat amb el de 1937 suposa un augment del 28,6%.

Pasaran també a cobrament les exaccions per gossos i bicicletes, a 6 i 7,5 ptes. anuals respectivament.

Al primer ple de desembre, en acabat el termini de reclamacions, avisen el recaptador perquè passi a cobrament el repartiment general d'utilitats. Com a acord més transcendental fixen la plantilla laboral de l'Ajuntament amb la corresponent "*haber anual*": secretari (4.200 ptes.) + agutzil i encarregat del rellotge públic (2.400 ptes.) + sereno i encarregat de l'escorxadador públic (2.400 ptes.) + metge titular (1.000 ptes.) + veterinari titular (1.200 ptes.) + farmacèutic titular (332,75 ptes.) + practicant i llevadora titulars (300 ptes. cadascú). Notem que han suprimit l'auxiliar administrativa, filla del secretari, que es converteix en "*temporero mientras duren los trabajos extraordinarios que en la actualidad existen en las Secretarías*".

Prova d'aquestes tasques en són els llistats de les contribucions industrials, rústega, pequària i urbana que restaren exposats des de 30 de novembre tota una quinzena.

Dos dies abans de Nadal aproven el pressupost "*nivelado*" per a l'any vinent imminent per un total de 32.590,39 ptes. És a dir, un 67,3 % superior al de 1939 prorrogat de 1938.

Caldrà que el retoquin el 29 de desembre perquè s'han adonat que el secretari ha afavorit la seva filla. Que possessin telèfon a l'Ajuntament per estalviar-se les anades i vingudes a Ca la Mercè de Palillo no volia dir que li haguessin d'acceptar tots els designis.

L'últim paràgraf de les actes del *Año de la Victoria* "*acuerda admitir la dimisión que presenta por escrito la Auxiliar Temporal de Secretaria, Srta. Ana Cusiné Perona*". Abans en la rectificació del pressupost per a 1940 podem seguir llegint: "*En vista de las circunstancias que atraviesa la población y no resultar tan sufrida por las cargas municipales, el Ayuntamiento acuerda revocar la consignación de 3.600 pesetas que constaba en la partida 9 del Capítulo 6º Artículo 1º del presupuesto de Gastos que estaba destinado a pagos de Auxiliar temporero, repartos, estadísticas y otros trabajos de Secretaria, y que solamente se consigne la cantidad de 600 pesetas (seiscientas) com pago de repartos, estadísticas y otros extraordinarios de Secretaria. Las 3.000 pesetas restantes se acuerdan sean rebajadas del Capítulo 10 Artículo 9º del Presupuesto de Ingresos, cantidad consignada para el Reparto de Utilidades para cubrir el déficit del actual presupuesto. Además que se suprima proporcionalmente las consignaciones de gastos del Capítulo 7º Artículo 6º del 2% para el sostenimiento del*

Instituto Provincial de Higiene y Capítulo 9º Artículo 4º del uno por ciento para el Pósito.”

Tot un contundent acte de criteri dels segons gestors de 1939 esmenant els abusos de nepotisme del secretari Josep Cusiné Fortuny. Així el pressupost era rebaixat en un 9,2%, ajustant-se a possibilitats i “desinflant” les previsions d’ingressos pel repartiment. Res de nou sota el sol, oi?